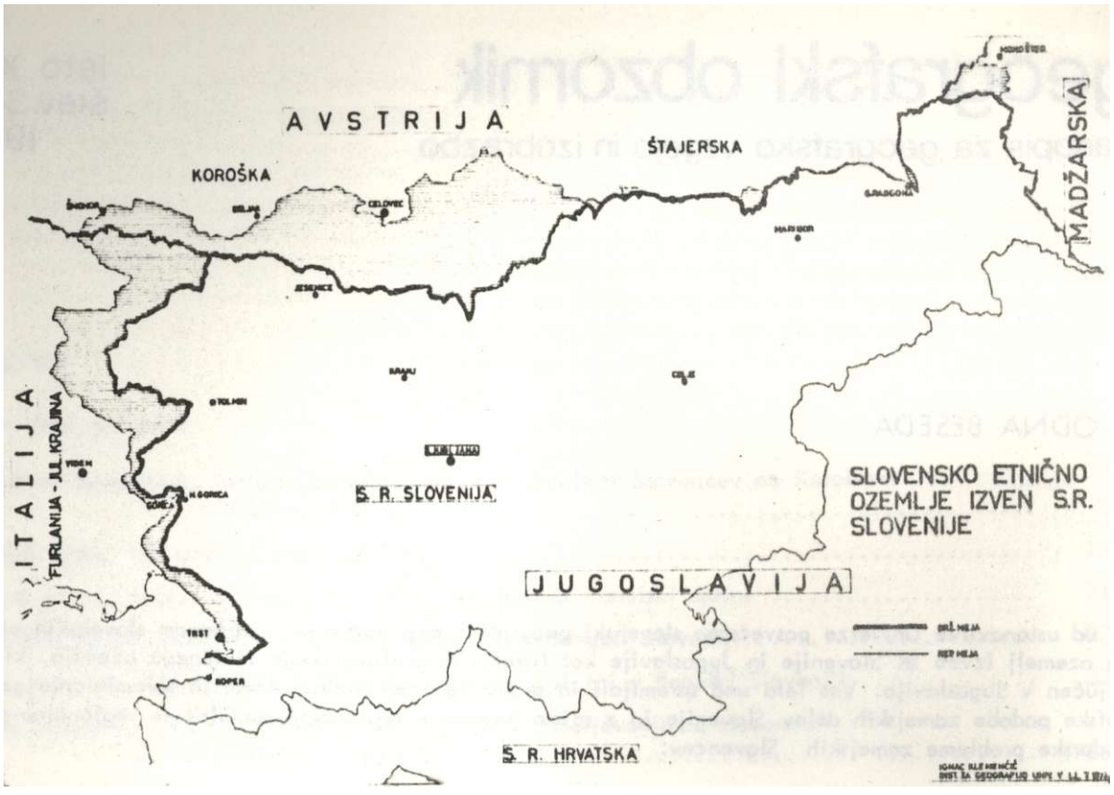

Vladimir Klemenčič

SODOBNI SOCIALNOGEOGRAFSKI PROBLEMI SLOVENCEV NA KOROŠKEM

UVOD

Po prvi svetovni vojni in po razpadu Avstroogrske so na njenem območju nastale majhne nacionalne države. Politične meje novo nastalih držav v večini primerov niso identične z območji narodnih skupnosti. Nekateri bolj ali manj obsežni deli posameznih narodov so pripadli drugim državam. To je pomenilo tudi pričetek oblikovanja specifičnih jezikovnih območij, ki so v petdesetih letih zaradi pritiska večinskih narodov postala nacionalno mešana ozemlja. Na teh ozemljih so bile narodne manjšine v nekaterih razdobjih manj, v drugih pa bolj izpostavljene raznarodovalnim pritiskom, ker sta ostali uprava in gospodarstvo pač v rokah večinskega naroda.

Ob nastanku nacionalnih držav v Srednji Evropi so bile le-te zvečine gospodarsko slabše razvite. Njihova ekonomija je bila avtarkična. Obmejna področja, ki so poseljena z narodnimi manjšinami, so bila gospodarsko zapostavljena. Zaradi obrobne lege so bila ta področja vse do drugega desetletja po drugi svetovni vojni pri vlaganjih v gospodarstvo zapostavljena. Avtohtono prebivalstvo se je moralo izseljevati, število pripadnikov narodnih manjšin se je pričelo manjšati.

Nova upravnopolitična razdelitev po prvi svetovni vojni je posebej močno prizadela Slovence, saj so ostali posamezni deli slovenskega etničnega ozemlja in prebivalstva v Avstriji, Italiji in na Madžarskem, kjer je bilo slovensko prebivalstvo ponekod bolj, ponekod manj izpostavljeno raznarodovanju. Raznarodovalni proces poteka vzporedno z razkrojem klasične agrarne in z oblikovanjem industrijske družbe. Odstotek kmečkega prebivalstva, ki je na teh področjih še po prvi svetovni vojni močno pre-

vladoval, je pričel v zadnjem desetletju zaradi gospodarskega napredka nazadovati (1).

Obmejna področja sta zajeli industrializacija in turizem. Gospodarski napredek je povezan z razvojem prometa, ki posreduje menjavo blaga, in z razvojem osebnega prometa prek meje.

Vse te nove tendence industrializacije in oblikovanja turističnih območij no narodno mešanih ozemljih ter potrebe po gospodarskem povezovanju med tržno usmerjenimi državami z vse večjim prometom prek meja so prinesle še nedavno bolj ali manj zaprtim mejam novo funkcijo; odprte meje, prek katerih se pretakajo tokovi blagovnega in osebnega prometa, so lahko ob urejenih problemih manjšin še posebnega pomena za gospodarski razvoj ožjih, narodno mešanih obmejnih področij.

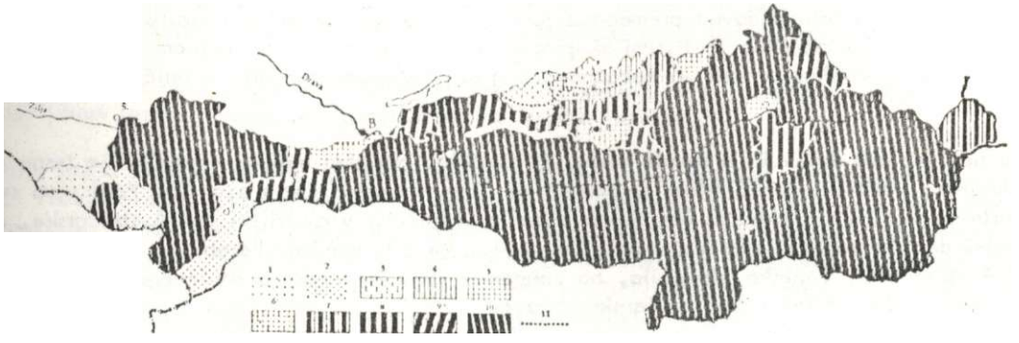

Narodnostno stanje na Slovenskem KoroSltem 181G:

1. 0% Slovencev;
2. 10—20% Slovencev;
20– Slovencev;
4. 35—50'.'» Slovencev;
5. 5'J—05% Slovencev;
ti. 05— 80 "6 Slovencev;
7. 80— 90 "o Slovencev;
8. 00— 05 % Slovencev;
0. 95—100 9,1 Slovencev;
10. 100 % Slovencev;
11. meja kompaktnega slovenskega ozemlja v občinah, v katerih se ne sklada z občinskimi mejami.

OFif > 'a.ovfNSKrir,A phcbivalsiva na jezikovno mešanem ozemlju južne koroSke, po popisu leiA 1)bl

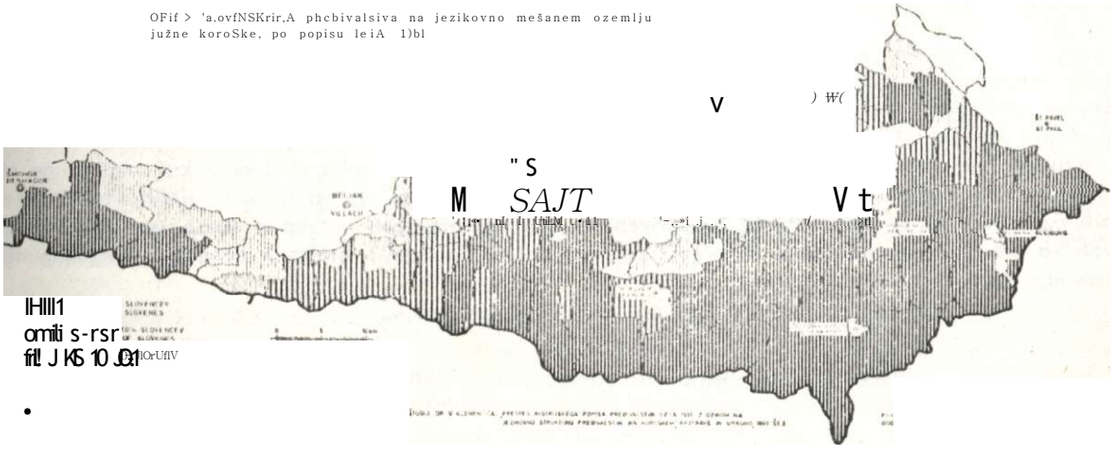

Državna meja ni več črta razdvajanja obmejnih področij dveh držav, temveč črta povezovanja in oblikovanja novega tipa območja ali pokrajine, tipa obmejne cone, v kateri se prepletajo gospodarski in kulturni vplivi različnih narodov ter dežel s podobnimi ali različnimi družbenopolitičnimi sistemi. Z gospodarskim razvojem in z novo nastalo funkcijo odprte meje se je na narodno mešanih obmejnih področjih bistveno spremenila socialna struktura prebivalstva. Nekdaj na zemljo navezano prebivalstvo, ki je na teh ozemljih pripadalo večinoma zaostalemu sloju kmečkega življa, se je ob navedenih procesih v veliki meri preslojilo v nekmečke poklice. Naj omenim, da v zadnjem času pri pripadnikih manjšin menjava kmečkega z nekmečkim poklicem ni več tako pogosto povezana z odpovedovanjem ali zatajevanjem lastne narodne pripadnosti in lastne kulture kakor svojčas, kar je prav gotovo nov pojav, povezan je z nastajanjem nove socialne strukture prebivalstvo v neagrami industrijski družbi, ki je sposobna odločneje kot v preteklosti zahtevati socialno in nacionalno enakopravnost z večinskim narodom. Kaže pa tudi vse večje potrebe po kulturnem povezovanju z matičnim narodom.

Na pojav nas opozarja šele nedavno premagana politična napetost na južnem Tirolskem ter razraščanje napetosti med slovensko manjšino in tistimi skupinami večinskega naroda na južnem Koroškem, ki nasprotujejo nacionalni enakopravnosti in nekaznovano groze slovenski manjšini z uničenjem in preganjanjem .

Nastajanje nacionalnih držav in državnih meja, ki prečkajo narodno mešana ozemlja, je tesno povezano z zgodovinsko politično-teritorialnih sprememb na slovenskem etničnem ozemlju. Pred prvo svetovno vojno je bila še večina slovenskega etničnega ozemlja vključena v avstrijski del Avstroogrske, manjši, severovzhodni del slovenskega etničnega ozemlja, Prekmurje s slovenskim Porabjem, je bil vključen v ogrski del Avstroogrske, Beneška Slovenija, na zahodnem delu slovenskega etničnega ozemlja pa je že od zadnje četrtine 19. stoletja del italijanske države.

Ker je imelo na slovenskem ozemlju gospodarsko pobudo v svojih rokah tuje prebivalstvo, je v zadnjih tridesetih letih pred prvo svetovno vojno število slovenskega prebivalstva na današnjem ozemlju SR Slovenije naraslo za komaj 10%, število madžarskega, italijanskega in nemškega prebivalstva pa je na tem ozemlju in v istem obdobju poraslo za več kot eno četrtino. Pri zaposlovanju v neagrarnih poklicih je imelo prednost tujerodno prebivalstvo ali pa tisto, ki je klonilo pritisku in se odpovedalo slovenski narodnosti. Slovensko prebivalstvo se je moralo izseljevati v evropske in neevropske dežele.

Z novo upravno-politično razdelitvijo po prvi svetovni vojni je pripadel Italiji velik del zahodnega slovenskega etničnega ozemlja. Večina severnega dela slovenskega etničnega ozemlja, ki je bilo do prve svetovne vojne vključeno v deželo Koroško, pa je ostala v okviru dežele Koroške v Avstriji. V Avstriji so ostali posamezni otoki slovenskega etničnega ozemlja ob meji današnje avstrijske Štajerske in SR Slovenije^, slovensko etnično ozemlje med avstrijsko in jugoslovansko državno mejo zahodno od Monoštra je ostalo na Madžarskem-, osrednji del slovenskega etničnega ozemlja pa je bil vključen v Jugoslavijo kot posebna upravna enota - Dravska banovina.

Ker so po drugi svetovni vojni ostale meje med Jugoslavijo, Avstrijo in Madžarsko nespremenjene, so ostala že omenjena območja v okviru teh držav. Zahodna jugoslovansko-italijanska meja se je po drugi svetovni vojni premaknila proti zahodu, tako da je ostalo od slovenskega etničnega ozemlja še naprej v okviru Italije območje Tržaškega ozemlja, Goriške, Beneške Slovenije in Kanalske doline. Tak potek državnih meja na slovenskem etničnem ozemlju pa je pomenil tako med prvo kot med drugo ter po drugi svetovni vojni osnovo za raznarodovanje slovenskega prebivalstva na vseh tistih slovenskih etničnih ozemljih, ki so ostala zunaj SR Slovenije. Na teh ozemljih poteka z doseljevanjem tujega prebivalstva proces raznarodovanja in preoblikovanja delov slovenskih etničnih ozemelj v narodno mešana ozemlja (2).

GOSPODARSKI RAZVOJ JUŽNE KOROŠKE

Na južnem Koroškem imamo dve vrsti učinkov, ki vplivajo na razkroj agrarne strukture. Na eni strani so tir.ti, ki so izraz gospodarskega in političnega razvoja same Koroške, na drugi strani pa tisti, ki prihajajo izven Koroške. V klasični agrarni družbi, za katero sta značilni lastnosti statičnost in zaprtost, prevladuje prva vrsta učinkov. Z uveljavljanjem industrijske družbe je vse bolj značilna prepletenost zunanjih in notranjih učinkov, s tem pa tudi soodvisnost razvoja sleherne pokrajine ali dežele od vse širšega evropskega prostora. Južna Koroška je bila skoraj do druge svetovne vojne politično zaprta. Bila je tudi razmeroma slabo gospodarsko povezana z drugimi deželami Avstrije in s kraji današnje SRS ter s kraji današnje Julijske Krajine v Italiji. Z industrializacijo je zaostajala za drugimi zahodnoevropskimi deželami, pa tudi za večino drugih pokrajin Avstrije. Industrijo na južnem Koroškem je bila v veliki meri vezana na domače surovine, predvsem na rude in les. Število krajev z industrijo je bilo neznatno, število v industriji zaposlenih pa je le počasi naraščalo.

Turizem je bil vse do zadnjih let pred drugo svetovno vojno, ko se je pričel uveljavljati ob Baškem in Klopinjskem jezeru, navezan v glavnem le na Vrbsko jezero.

Podeželje južne Koroške je bilo do konca druge svetovne vojne agrarno prenaseljeno in odvisno od zemlje. Prevladoval je samooskiben tip kmetijskega gospodarstva, ki ;e bi! vezan na ročno delo ter na intenzivno in maksimalno izkoriščanje zemlje. Tako kmetovanje je vezalo ob sorazmerno skromni produktivnosti dela ter nizkih dohodkih veliko število delovne sile. Podeželje in njegovo prebivalstvo sta bili slabo povezani z upravnimi in gospodarskimi sk Jišči . Medregionalna povezanost krajev na Koroškem je bila podobno kot pri vseh agrarnih deželah v svetu zelo skromna (3).

Po drugi svetovni vojni se je pričela širiti industrija na podeželje, vendar se je oblikoval predvsem tip industrije z manjšimi obrati. Močneje se je industrija širila v krajih, kjer se je pričela industrializacija že pred prvo svetovno vojno, zlasti v Beljaku in Celovcu, Ziljici pri Podkloštru, v Ziljski dolini, Borovljah in Bistrici v Rožu, Sinči vasi v Podjuni ter v Reberci med Železno Kaplo in Dobrlo vasjo pod Karavankami. Manjši industrijski obrati so se razvili tudi ob Baškem jezeru, v Ledenicah, Šentjakobu in Rožeku v Rožu, Dobrli vasi in Pliberku ter še v nekaterih drugih krajih v Podjuni,Velikovcu in Grebinju na Velikovškem Zadravju. Manjše žage in drugi manjši lesnoindustrijski obrati so pa razmetani še po drugih krajih južne Koroške (4).

Kmetijstvo se zlasti v zadnjih petnajstih letih naglo tehnizira, modernizira in komercializira. Ročno delo zamenjujejo stroji, večina področij pa se specializira ria živinorejo. Leta 1956 so našteli na vsem Koroškem traktorjev z več kot 30 konjskih moči le 118, deset let kasneje, leta 1966, pa 8.475. Vzporedno s specializacijo na živinorejo se manjša obseg njivskih površin in veča obseg travnikov. Kmetije počasi opuščajo kmetijsko obdelavo slabih zemljišč. Na opuščenih kmetijskih površinah se širi gozd. Med leti 1963 in 1966 so pogozdili na Koroškem 600 ha kmetijskih površin in samo v političnem okraju Velikovec 200 ha. Preostale njive so vse v večji meri posejane s krmilnimi rastlinami. Obseg z žitaricami posejanih površin pa zelo hitro nazaduje. Spremembe se javljajo tudi v sestavi živine. Drobnico, ovce in koze so že skoraj čisto opustili. Nazaduje tudi skupno število krav, njihova poprečna mlečnost pa napreduje. Delo s pašo živine na alpskih pašnikih je fizično naporno, delovna sila pa lahko ob manjšem trudu in krajšem času doseže večji dohodek z delom izven kmetijstva, zato odmira planinsko pastirstvo na vsem južnem Koroškem celo hitreje kot drugod v Avstriji, v Ziljskih Alpah, Karavankah in na Svinji planini. Planine so bile večinoma malo obsežne in zato nimajo pogojev za modernizacijo.

Z modernizacijo kmetijskega gospodarstva je povezano tudi spreminjanje posestne strukture. Posestni obrati z manj kot 2 ha zemlje že vsa povojna leta številčno nazadujejo. Prav tako nazaduje število obratov, ki imajo več kot 100 ha zemlje, zelo počasi pa narašča število kmetij v velikosti od 20 ha do 100 ha zemlje. Vse večji postaja delež kultiviranih travnikov, hektarski donosi posameznih kultur se pa zelo hUro večajo. Tako se ob nazadovanju obsega kmetijskih površin, ob manjšanju števila živine ter ob manjšanju števila kmečke delovne sile zelo hitro povečujeta obseg in vrednost kmetijske proizvodnje in s tem produktivnost dela ter dohodek prebivalstva od dela v kmetijstvu.

I

Po drugi svetovni vojni se uveljavlja turizem kot ena od pomembnih gospodarskih panog. Sorazmerno ozek pas s turističnimi kraji ob Vrbskem, Klopinjskem in Baškem jezeru se je v zadnjih letih razširil na skoraj vse kraje južne Koroške. Izoblikovala so se regionalna jedra turističnih krajev v Ziljski dolini ob Preseškem, Baškem, Hodiškem in drugih manjših jezerih južno od Vrbskega jezera ter na širokem območju Klopinjskega in drugih jezer v Podjuni. Turizem se je že uveljavil kot pomembna gospodarska panoga v Spodnjem in Zgornjem Rožu, na območju Karavank in Svinje planine ter na Osojskih Turah, v območju Kostanj, med Osojskim in Vrbskim jezerom.

Od nekaj sto tisoč turistov v prvih letih po drugi svetovni vojni se je od leta 1969 povečalo število turistov na okoli 1,300.000. Skupno število nočnin na Koroškem pa že presega 10,000.000. Le 10% turistov je iz Avstrije, od inozemskih gostov pa je več kot 80% Nemcev iz Zvezne republike Nemčije. Za južno Koroško je značilno, da ima razvito le eno, poletno turistično sezono. Uveljavljanje prave zimske sezone na območju Karavank ter Dobrača je šele na začetku. Vendar že izdelani načrti za zimski športni turizem kažejo, da se bo vsaj v nekaterih področjih južne Koroške, zlasti na Vzhodnih Karavankah, zimski turizem hitro razširil (5),

Turizem pospešuje tudi razvoj starih centralnih krajev Koroške. Glavna centralna kraja, Celovec in Beljak, postajata zelo pomembna izletniška in oskrbovalna centra, ki načrtno prilagajata svoj razvoj prometa, trgovine, obrti, gostinstva in kulturnih ustanov potrebam turizma. Z razvojem turizma so se v zadnjih letih razvili v centralne kraje nižje stopnje še pred nekaj leti nepomembni agrarni kraji,ki leže v neposredni bližini Vrbskega, Baškega, Klopinjskega, Hodiškega in Preseškega jezera. Narašča pa tudi pomen nekdanjih manjših centralnih krajev upravnega in obrtnotrgovskega tipa: Smohor in Podklošter v Ziljski dolini, Pliberk in Dobrla vas v Podjuni ter Velikovec severno od Drave (4).Južna Koroška je z razvojem turizma, ki ima močne osnove v tako imenovanem "kmečkem turizmu", postala močno gospodarsko odvisna od konjunkture zahodnoevropskega gospodarstva, zlasti cd Zvezne republike Nemčije Število ljudi, ki preživljajo svoj dopust izven Zvezne republike Nemčije,se zaradi večanja števila dni dopusta ter večanja realnih dohodkov zaposlenih še vedno povečuje. Dotok turistov na južno Koroško iz Zahodne Evrope močno pospešuje hitra izgradnja kvalitetnih cest, ki povezujejo Koroško čez Visoke Ture in skozi Salzburško pokrajino z Zahodno Nemčijo. Razvoju turizma na južnem Koroškem dajejo pogoje poleg prirodne privlačnosti še velike turistične kapacitete ter razmeroma dobra razporeditev preskrbovalnih in kulturnih središč. V zadnjem desetletju se zlasti z izletniškim turizmom južna Koroška vse bolj intenzivno povezuje s Slovenijo. Izletniški tip turizma med obema deželama je povezan z nakupom blaga prebivalstva obeh strani. Vse bolj se v poletni sezoni širi enodnevni izletniški turizem turistov iz Koroške v razne kraie Slovenije.

S stopnjevanim gospodarskim razvojem Severne Italije, Avstrije in Jugoslavije ter drugih držav jugovzhodne Evrope postaja južna Koroška pomemben prometni člen tranzitnega blagovnega prometa po cestah in železnicah. Pomembna prometna "Beljaška vrata" posredujejo prometno zvezo rned Zahodno ter Srednjo Evropo z Italijo ter z Jugovzhodno Eyrppp. Ta pot se odpira v Italijo skozi Kanalsko dolino, skozi Karavanški predor pa v Jugoslavijo. Vloga južne Koroške kot prometnega posrednika stopa še posebej v ospredje v zadnjih letih z razvojem turizma v Jugoslaviji in v drugih deželah Jugovzhodne Evropej skozi južno Koroško in cestne prehode na Karavankah (Podkoren, Ljubelj, Jezersko) se odpira pot stopnjevanemu toku motoriziranih turistov v poletnem času iz Zahodne in Severne Evrope proti Jadranu in proti Jugovzhodni Evropi.

Koroška je postala v povojni dobi z zgraditvijo hidrocentral na Dravi pomemben proizvajalec in izvoznik električne energije v inozemstvo.

Z razvojem industrije, turizma, proizvodnje električne energije in kmetijstva ter s povečano tranzitno prometno vlogo se južna Koroška po svoji gospodarski strukturi, ki dobi svoj izraz v povečanem poprečnem letnem dphodku na prebivalca, ne uvršča več v skupino zaostalih zveznih pokrajih Avstrije, kot dežele Spodnja Avstrija, Gradiščanska in Štajerska. Po stopnji gospodarskega razvoja in njeni dinamiki pa Koroška še ne more dohitevati zahodnih zveznih avstrijskih dežel (Vorarlberg, Salzburg, Tirol, Obertisterreich).

Zaradi lažjega razumevanja nacionalnih problemov koroških Slovencev, ki so se kazali z uveljavljanjem industrijske družbe ria južnem Koroškem, moremo razdeliti dobo industrializacije na tri razdobja.

Časovno opredelitev teh razdobij moramo navezati na leta popisa prebivalstva in je zato nekoliko shematična. Analiza podatkov socialne, gospodarske in prebivalstvene strukture po treh obdobjih omogoča izluščiti vsaj v grobem pozitivne in negativne učinke socialnega ter gospodarskega razvoja za narodni razvoj slovenske nacionalne skupnosti na južnem Koroškem. Zal, avstrijska statistika pri opredelitvi prostorskih statističnih enot, na osnovi katerih zbirajo in analizirajo statistične podatke, ni upoštevala nacionalne strukture. Nimamo pa tudi statističnih podatkov, ki bi bili vodeni po posameznih nacionalnih skupinah, ločeno za slovensko in ločeno za nemško prebivalstvo.

Vse naše analize in ugotovitve učinkov socialnoekonomskega razvoja južne Koroške na narodni razvoj koroških Slovencev so vezane na podatke za politične okraje in občine Smohor, Beljak-dežela, Celovec-dežela ter Velikovec,. Upoštevani so tudi podatki za občino Labot, ki je vključena v politični okraj VVolfsberg, in za občino Mostič, ki pripada političnemu okraju Šentvid na Glini. Ker so danes področja teh okrajev naseljena z različnim odstotkom slovenskega prebivalstva, ki je pomešano z nemškim, razkrivajo, analize socialno-gospodarskega razvoja omenjenih teritorijev vsaj do določene mere narodne probleme slovenskega prebivalstva na južnem Koroškem.

Tri razdobja razkroja klasične agrarne strukture in uveljavljanja industrijske družbe moremo shematično deliti takole: Prvo razdobje z močno prevlado klasične agrarne strukture na podeželju južne Koroške se zaključuje v prvem desetletju po prvi svetovni vojni. V grobih obrisih osvetljuje podobo te dobe analiza popisa prebivalstva v letih 1921 in 1934 (6).

Razdobje med popisoma prebivalstva v letih 1934 in 1951 pa že pomeni drugo fazo, za katero je značilno močnejše uveljavljanje elementov industrijske družbe. V tej dobi se podeželje južne Koroške prične industrializirati, kmetijstvo pa postopoma tehnizirati in komercializirati. Turizem pa v tem času že postaja pomembna gospodarska dejavnost ob Vrbskem, Baškem in Klopinjskem jezeru.

Pričetek tretje faze že zelo dinamičnega gospodarskega razvoja, ki jo spremljajo industrializacija, razvoj turizma in stopnjevana tehnizacija kmetijske proizvodnje na podeželju južne Koroške, pa časovno sovpada s popisom prebivalstva leta 1951 .

Vsa tri našteta razdobja socialnoekonomskega razvoja se med seboj razlikujejo po oblikah in načinih ter po smereh intenzivnosti socialne ter prostorske mobilnosti prebivalstva. Ta razdobja se med seboj tudi razlikujejo po razmerju med odseljevanjem avtohtonega slovenskega prebivalstva iz južnih krajev Koroške in doseljevanjem alohtonega prebivalstva nemške narodnosti na južno Koroško. S temi selitvami je povezana dinamika spreminjanja narodne strukture, ki se izraža z nenaravnim nazadovanjem odstotka slovenskega ter večanjem odstotka nemškega prebivalstva.

V prvem razdobju, to je v času, ko se na agrarnem podeželju južne Koroške še niso razvijale panoge neagrarnega gospodarstva in je bila meja med podeželjem in mestom prostorsko, gospodarsko ter socialno jasno začrtana, se je moralo odvečno kmečko slovensko prebivalstvo, če se je hotelo zaposliti izven kmetijstva, odseliti iz domačega kraja in seveda tudi s slovenskega ozemlja. V tem razdobju se je moral velik del prirastka odraslega prebivalstva odseliti iz južne Koroške v nemške kraje Avstrije in tudi v ZDA. V tem času je v večini podeželskih občin južne Koroške število prebivalstva nazadovalo, stagniralo ali pa le počasi naraščalo. Število hiš in število družin sta večinoma stagnirali .Kmečke družine so imele razmeroma veliko število članov. Poprečno število družin pa se je večinoma gibalo med 5 in 7.

V letih od popisa prebivalstva 1934 in 1951 se je zaradi stopnjevanega gospodarskega razvoja Koroške povečala centralna vloga mest Celovca in Beljaka. Za socialni razvoj podeželja južne Koroške sta pomembna dejavnika industrializacija ter širjenje turizma na široko podeželje. Razvoj neagrarnih panog sovpada s tehnizacijo kmetijske proizvodnje, kar vpliva na sproščanje kmečke delovne sile. Ta sproščena slovenska delovna sila pa v tem času kljub odpiranju novih urbanih delovnih mest na podeželju in v mestih v veliki meri ni mogla dobiti zaposlitve na območju domačega kraja ali na južnem Koroškem. Zaposlitev si je morala iskati še naprej izven Koroške, podobno kot v preteklih razdobjih. Na južno Koroško pa je v istem času dotekalo nemško prebivalstvo. Med drugo svetovno vojno so se pred bombardiranjem umikali na južno Koroško prebivalci iz nemških krajev. Del teh se po drugi svetovni vojni ni vrnil na svoje domove. Ostal je na južnem Koroškem. Ob koncu druge svetovne vojne

so se na južnem Koroškem naseljevali begunci iz Vzhodne in Jugovzhodne Evrope, ki so bili večinoma nemškega porekla (7).

Na Koroškem se je povečalo število v drugih avstrijskih deželah roienegc prebivalstva od 25.678 ali 6,3% celotnega števila prebivalstva v letu 1934 na 33.534 ali 7,1% števila prebivalstva v letu 1951. Število v inozemstvu rojenega prebivalstva pa od 20.507 aii 5,1% na 45.135 ali 9,5%.

Ob popisu prebivalstva leta 1951 je bilo na Koroškem nič manj kot 78.669 ljudi, ki so bili rojeni izven Koroške. Število tujcev se poveča z 18.000 že na Koroškem rojenimi otroki povojnih inozemskih doseljencev na okoli 96 do 97 tisoč skupaj z že na Koroškem rojenimi otroki inozemskih doseljencev, ki so se na Koroškem naselili pred letom 1945, in z doseljenci iz drugih avstrijskih pokrajin, ki so pravzaprav tudi tujci. Računati moramo, da je ob popisu prebivalstva leta 1951 doseglo število prebivalcev nekoroškega porekla gotovo 130.000.

Število prebivalcev nekoroškega porekla je torej na Koroškem večje, kot so našteli leta 1900 Slovencev (78.139) in Nemcev (127.964) v mešanih okrajih, s centroma Celovcem in Beljakom vred, je trikrat večje, kot so z dokazanimi potvorbami v škodo Slovencev našteli prebivalstva z nemškim občevalnim jezikom na Koroškem pri zadnjem popisu leta 1951, in več, kot je bilo leta 1952 Italijanov na južnem Tirolskem (117.454).

Posebno moramo podčrtati, da so doseljenci iz avstrijskih dežel in iz inozemstva večinoma Nemci,prav gotovo pa v zelo neznatnem številu Slovenci. Da so doseljenci res večinoma Nemci, nam najlepše dokazuje velik prirastek pripadnikov protestantske vere, ki je na Koroškem razen redkih izjem vera nemškega doseljenega prebivalstva. Prirastek števila protestantov med letoma 1934-1951 z nemškim občevalnim jezikom znaša skoraj polovico prirastka izven Koroške rojenega prebivalstva. Leta 1934 so našteli na Koroškem okoli 32.800, leta 1951 pa že okoli 46.500 protestantov. Ce bi bili doseljenci Slovenci, bi se moralo ob popisu leta 1951 v primerjavi z ljudskim štetjem iz leta 1934 povečati tudi število prebivalstva s slovenskim občevalnim jezikom (8, 9, 19).

Med letoma 1934 in 1951 je kljub gospodarskemu razvoju južne Koroške, ki je prinesel nova delovna mesta izven kmetijstva, nazadovalo število prebivalstva v občinah Ziljske doline, Vzhodnih in Zahodnih Gur, v območju Karavank, severno od Drave na velikovškem Cezdravju in v Vzhodni Podjuni .Stagniralo ali rahlo naraslo je število prebivalstva v občinah Roža in zahodnega dela Podjune. Sklenjen pas občin z naraščanjem prebivalstva se je izoblikoval med Beljakom in Celovcem.

V občinah, kjer je nazadovalo število prebivalstva, je nazadovalo večinoma tudi število družin in naseljenih hiš, kar je imelo za posledico močno depopulacijo, zlasti pretežno v slovenskih občinah.Prebivalstvo je odtekalo v kraje severne Koroške, na Tirolsko in Vorarlberško ter v Švico (11).

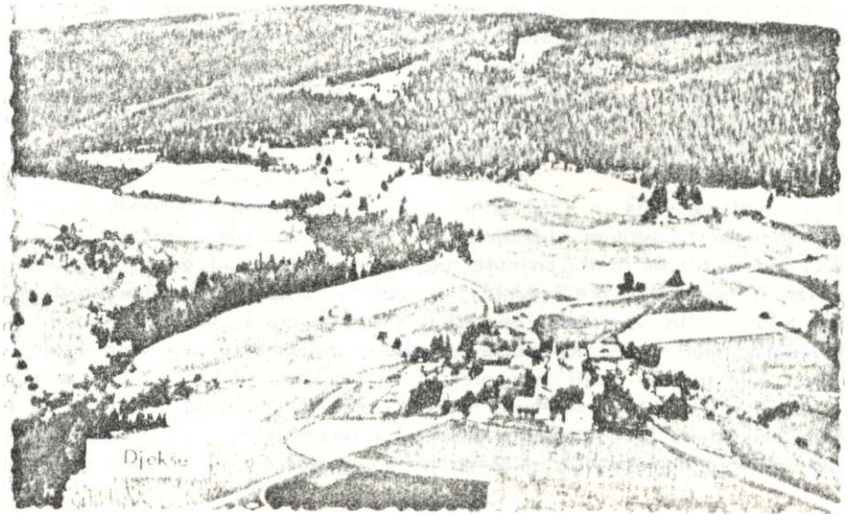

Kljub tehnizaciji kmetijske proizvodnje ter razvoju nekmečkih gospodarskih dejavnosti je ostal delež kmečkega prebivalstva do leta 1951 v večini podeželskih občin južne Koroške še vedno večji od industrijskega. Ta je znašal v skoraj vseh občinah več kot eno tretjino.

V tretjem razdobju so se s stopnjevanim razvojem turizma in industrije ter s povečanim pomenom prometnogeografske funkcije južne Koroške močno spremenila tendenca socialnega razvoja. Zaradi stopnjevane mehanizacije kmetijske proizvodnje se je močno znižalo število kmečkega prebivalstva. V tem novejšem razdobju si iz kmečkega v druge poklice preslojeno prebivalstvo ter prirodni prirastek odraslega avtohtonega prebivalstva na južnem Koroškem lažje kot prej pridobita zaposlitev v nekmečkih poklicih v Celovcu, Beljaku in v drugih večjih ali manjših lokalnih središčih. Območje intenzivnejšega odseljevanja v druge kraje izven Koroške se je skrčilo na periferna hribovita in prometno odmaknjena področja. Tisti delavci, zaposleni izven kmetijstva, ki so gospodarji kmetij ali pa so predvideni za dediče kmetij, delajo še dodatno na kmetijah. Drugi, odrasli otroci kmečkih družin, ki se zaposlujejo izven kmetijstva, si pa gradijo svoje hiše po vaseh in dnevno migrirajo na delo v zaposlitvene kraje.

Kmetijski obrati v vse večji meri kombinirajo svoje kmetijsko gospodarstvo s turizmom. Na nekaterih kmetijah oddajajo le sobe, nekatere kmetije preraščajo v penzione, nekatere pa tudi v hotelske obrate.

Območja dnevne migracije delovne sile posameznih zaposlitvenih lokalnih in centralnih naselij Beljaka in Celovca so se teritorialno raztegnila na pretežni del ozemlja južne Koroške (12). Zato se je delež kmečkega prebivalstva po podeželskih občinah znižal na manj kot eno tretjino in že skoraj povsod zaostaja za deležem industrijskega prebivalstva. Ker se hkrati na obsežnih področjih dnevne migracije delovne sile razvija tudi turizem, se pridružujeta na obsežnih področjih južnokoroškega podeželja dohodku prebivalstva iz kmetijstva še dohodek iz industrije in turizma. Gospodarji in drugi člani družine delajo vsi razen gospodinje čez dan izven kmetijstva, po vrnitvi z dela, ob večernih urah ter sobotah, pa pomagajo pri delu na kmetiji. Tako imamo pod eno streho in v okviru ene družine kombinacijo primarnega in terciarnega sektorja gospodarskih dejavnosti.

Ker na južnem Koroškem prevladuje drobna posest, prirodni pogoji za poljedelstvo pa niso najbolj ugodni, se večina kmetij v danih tržnogospodarskih razmerah le s težavo vključuje v konkurenčni boj mednarodnega tržnega kmetijskega gospodarstva. Prav zato je razumljiva težnja vseh doraslih ter doraščajočih članov gospodinjstev s kmečkimi gospodarstvi po dopolnilnem dohodku izven kmetijstva. To je doseglo na Koroškem že tako stopnjo, da je od skupnega števila kmetijskih obratov takih, ki imajo gospodinjstva, ki žive pretežno od kmetijstva, le še okoli 30%.

Kot je bilo že uvodoma rečeno, nazaduje število kmetijskih obratov z manj kot 2 ha zemlje. V zadnjih letih se zlasti na območjih z intenzivno razvitim turizmom število kmetijskih obratov, ki opuščajo živinorejo, hitro povečuje. Hitro raste tudi število gospodarstev, ki oddajajo zemljo v najem.

S širjenjem turizma na podeželje ter območij dnevne migracije delovne sile se manjša obseg območij, kjer število prebivalstva nazaduje. Območja z upadanjem števila prebivalstva so se na južnem Koroškem skrčila na notranje območje poseljenega dela Karavank, na Vzhodno Podjuno, na območje občine Djekše na Svinji planini ter na občine v Ziljski dolini. V večini drugih občin južnokoroškega podeželja število prebivalstva bolj aii manj narašča. Medtem ko so se v preteklem razdobju iz področij depopulacije razseljevale cele družine, pa tega pojava ni več zaslediti v novejšem razdobju.

Čeprav so se pogoji za zaposlitev avtohtonega prebivalstva izven kmetijstva na južnem Koroškem zboljšali, moramo posebej poudariti, da razvoj neagrarnega gospodarstva še vedno ne more v celoti dohajati potreb po delovnih mestih za ves prirodni prirastek odraslega prebivalstva in za delovno silo, ki jo sprošča kmetijstvo z uvajanjem nove tehnologije. Pri tem je najbolj prizadeto manj kvalificirano prebivalstvo, ki si mora iskati zaposlitve še naprej izven južne Koroške. Področja praznjenja z nadpovprečnim prirodnim prirastkom prebivalstva in z viški nekvalificirane delovne sile so prav tista, ki so pretežno slovenska. Zato je tudi v novejšem času primorano k izseljevanju relativno večje število avtohtonega slovenskega kot nemškega prebivalstva.

POLOŽAJ SLOVENSKE NARODNE MANJŠINE NA JUŽNEM KOROŠKEM

Koroški Slovenci predstavljajo narodno manjšino, ki se je obdržala pri življenju kljub dolgotrajnemu in izredno močnemu raznorodovalnemu pritisku. V njihovem boju za obstoj delujejo negativno medsebojno povezani številni dejavniki politične, socialne, gospodarske in prostorske narave. Nosilec raznarodovalnega pritiska so nemški nacionalisti, ki pripadajo številčno in ekonomsko močnejši narodni skupnosti. Slovenci na Koroškem so vse do zadnjega desetletja pripadali skoraj izključno socialno in gospodarsko najšibkejšemu sloju kmečkega prebivalstva. Šele v zadnjem desetletju se pričenjajo oblikovati sloji nekmečkega prebivalstva s srednjo in visoko izobrazbo različnih poklicnih smeri.Med izobraženci so v močni prevladi učitelji, profesorji in duhovniki. Število dijakov, ki se šolajo na sred njih in visokih šolah, se hitro veča-, in kar je najpomembnejše, povečuje se tudi šfevilo pripadnikov slovenske manjšine v strokovnih šolah in na fakultetah tehnične, ekonomske, pravne in druge smeri, kar je vsekakor znak nadaljnjega zboljševanja socialne in ekonomske strukture slovenskega prebivalstva. S to socialno strukturo prebivalstva se slovenska narodna skupnost vse glasneje in odločneje upi ra nadaljnjemu raznarodovanju.

V vsej gospodarski preobrazbi Koroške, ki terja bolj sistematično urejanje prostora, rešujejo koroške in avstrijske oblasti vprašanja regionalnega razvoja s posegi ekonomsko-tehnične narave, pri katerih so kulturni in jezikovni, pa tudi gospodarski interesi manjšine popolnoma prezrti.

Zadnji ukrepi, ki so povezani z upravno teritorialnimi spremembami občin, ter predvideni načrt za reformo mreže in strukture šol kažejo na to, da so tisti, ki urejajo prostor, prezrli specifičnost narodno mešanega ozemlja in manjšinske potrebe, kar je šlo tako daleč, da predstavljata ti dve reformi instrument za pospešeno raznarodovanje Slovencev. Neustrezni odnos avstrijskih oblasti do narodne manjšine se izraža tudi pri uradnih popisih prebivalstva po jezikovni pripadnosti kakor tudi v neurejenem izobraževalnem sistemu za slovensko manjšino.

Nepravilni odnos avstrijskih oblasti do manjšine na eni strani ter pritiski nacionalističnih nestrpnežev na drugi strani so se pokazali pri poskusih uvajanja dvojezičnih slovensko-nemških topografskih napisov v nekaterih krajih južne Koroške (13, 14).

Našteti pojavi kažejo, da Avstrija ne dojema novo nastalih družbenih razmer, ki so jih prinesla industrializacija, razvoj turizma, mednarodna tranzitna funkcija ter mednarodni tržni promet z odprto mejo. Z oblikovanjem socialno in prostorsko mobilne strukture industrijske družbe na Koroškem so se pri prebivalstvu slovenske skupnosti tod izoblikovale nove predstave o manjšinskih pravicah, o tem, kaj jim pripada po 7. členu državne pogodbe oziroma, kaj je zanje dolžna storiti Avstrija po avstrijski ustavi in po načelih OZN glede človekovih pravic.

Negativen odnos do slovenske narodne manjšine se najbolj drastično izraža v pripravah, izvedbi in interpretaciji rezultatov uradnih avstrijskih popisov prebivalstva po kategorijah občevalnega jezika. Pri teh popisih ne razvrščajo prebivalstva samo v kategorije s slovenskim in nemškim občevalnim jezikom, temveč ga uvrščajo tudi v kategorijo občevalnega jezika "windisch", ki je znanstveno popolnoma neutemeljena jezikovna skupina. Tak način uvrščanja prebivalstva v kategorije občevalnega jezika je dediščina nacistične miselnosti, ki se je prvič pojavila pri popisu prebivalstva na Koroškem v času, ko je bila Avstrija vključena v nacistično Nemčijo. Da je bila zmešnjava pri uradnih avstrijskih popisih prebivalstva (popisi 1951, 1961, 1971) še večja, so upoštevali poleg jezkovnih skupin deutsch, slowenisch, windisch, še kombinirane skupine prebivalstva: sloweinsch-deutsch,deutsch-slowenisch, windisch-deutsch, deutsch-windisch. Pri uradnem avstrijskem popisu prebivalstva leta 1951 so celo upoštevali skupino slowenisch-windisch. Primerjava med rezultati popisa po jezkovnih kategorijah po občinah nam nazorno dokazuje, da je državni avstrijski statistični urad prepustil popise prebivalstva tistim silam, ki nasprotujejo urejanju manjšinskih problemov in ki žele s potvorbami rezultatov (popisov) - ti kažejo praviloma znatno nižje število slovensko govorečega prebivalstva,kot ga dejansko je - preprečiti urejanje manjšinskih problemov (15, 16).

Za to, da s popisnimi rezultati ni vse v redu, lahko najdemo potrditev že v dejstvu, da rezultati u~ radnih popisov prebivalstva po jezikovnih kategorijah po naseljih niso dostopni slovenskemu prebivalstvu, temveč le tistim Slovencem sovražnim elementom, ki iščejo v statističnih podatkih täko osnovo za izvajanje 7. člena državne pogodbe o zaščiti manjšine, ki ni v skladu z zakonitimi pravicami Slovencev. Prav na popisne rezultate glede kategorij občevalnega jezika se je naslanjal leta 1972 predlagatelj zakona o dvojezičnih krajevnih napisih. Dvojezične topografske napise naj bi namreč dobili kraji, za katere so po popisu leta 1961 izračunali v tako imenovanih skupinah občevalnega jezika "slowenisch", "slowenisch-deutsch", "deutsch-slowenisch" več kot 20 odst. skupnega prebivalstva. Koroški Slovenci upravičeno odklanjajo vse take popise prebivalstva kot neverodostojno osnovo pri reševanju njihovih zakonitih manjšinskih pravic. Ob vsakem popisu prebivalstva so ugovarjali načinu priprave, izvedbe in interpretacije popisnih rezultatov, ki so povezani s podatki o občevalnem jeziku. Popisi prebivalstva tudi niso bili izvedeni z dvojezičnimi popisnicami . Po teh kriterijih iz popisa prebivalstva leta 1961 naj bi dobilo dvojezične krajevne napise 205, večinoma manjših in odročnih krajev. V zelo majhni meri bi dobila dvojezične topografske napise centralna naselja z upravnimi,kulturnoprosvetnimi in šolskimi funkcijami (17).

Primerjave podatkov o občevalnem jeziku med popisoma prebivalstva leta 1951 in 1961 ter primerjava teh podatkov z drugimi podatki, ki kažejo na jezikovno strukturo posameznega kraja ali občine, nam dajo take rezultate, ki si jih ne moremo logično razložiti z nikakršnimi tendencami demografskega razvoja. Po statističnih podatkih uradnih avstrijskih popisov prebivalstva naj bi v kratkih desetih letih med letoma 1951 in 1961 naraslo število nemško govorečega prebivalstva v skoraj vseh občinah za več kot 25%, v dvanajstih občinah pa celo za več kot 100%.

V občini St.Štefan v Ziljski dolini so pri uradnem popisu prebivalstva leta 1951 vpisali vse prebivalce v kategorijo nemškega občevalnega jezika, v letu 1956 pa zasledimo v isti občini po uradni statistiki deželne vlade kar 31% šoloobveznih otrok s slovenskim maternim jezikom. V občini Brdo v Ziljski dolini so zapisali pri popisu prebivalstva leta 1951 69% prebivalcev v kategoriji nemškega občevalnega jezika, pet let kasneje, leta 1956 pa so ugotovili med šoloobveznimi otroki 38% otrok s slovenskim maternim jezikom.

V kategorijo nemškega občevalnega jezika so v občini Galicija pri popisu prebivalstva leta 1951 zapisali 20% ljudi, leta 1961 pa kar 89%; v občini Žitara vas so leta 1951 zapisali v to kategorijo 17% prebivalcev, leta 1961 pa 48%; v občini Svetna vas so zapisali leta 1961 v to kategorijo občevalnega jezika 30% prebivalstva, leta 1961 pa 59%.

V vasi Sveče, ki ima okoli 600 prebivalcev, so zapisali leta 1951 v kategorijo nemškega občevalnega jezika 42% prebivalcev, v kategorijo "slowenisch" (slovensko s kombinacijami /slowenisch-deutsch, deutsch-slowenisch, slowenisch-windisch//) pa več kot 50% prebivalstva. Leta 1961 pa so v tem kraju zapisali manj kot 20% prebivalcev v kategorijo občevalnega jezika "slowenisch" z navedenimi kombinacijami. Zato to naselje po novem zakonu o dvojezičnih topografskih napisih takega napisa ne bi dobilo. V Psinji vasi, v občini Sverna vas, so zapisali pri popisu prebivalstva leta 1951 19% prebivalcev v kategorijo z nemškim občevalnim jezikom, 81% pa v kategorijo občevalnega jezika "slowenisch" s kombinacijami. Po podatkih popisa prebivalstva iz leta 1961 pa so v isti vasi zapisali v kategorijo "slowenisch" s kombinacijami manj kot 20% prebivalcev. V Bistrici na Zilji, ki je imela leta 1951 672 prebivalcev, so v tem letu zapisali 44% prebivalcev v kategorijo občevalnega jezika "slowenisch" s kombinacijami, po podatkih iz leta 1961 pa so v to kategorijo zapisali manj kot 20% prebivalcev. V Beli, v občini Železna Kapia, so zapisali pri popisu prebivalstva leta 1951 med 433 prebivalci le 15% prebivalcev v kategorijo nemškega občevalnega jezika in 52% prebivalcev v kategorijo "slowenisch" s kombinacijami, leta 1961 pa je v to kategorijo zapisanih manj kot 20% prebivalcev.

V občini Kostanje, med Vrbskim in Osojskim jezerom, so zapisali pri popisu leta 1951 v kategorijo "slowenisch" s kombinacijami v šestih od sedmih naselij nad 20% prebivalcev; v občini Vernberk pa so zapisali pri istem popisu nad 20% prebivalcev v to kategorijo v štirinajstih od štiriindvajsetih naselij te občine. Pri popisu prebivalstva leta 1961 pa so v vseh krajih teh dveh občin zapisali manj kot 20% prebivalcev v kategorijo občevalnega jezika "slowenisch" s kombinacijami.

Podobnih primerov statističnega prikazovanja jezikovnih razmer v krajih ali občinah lahko najdemo še zelo veliko, če primerjamo podatke navedenih treh uradnih statističnih virov. Ze teh nekaj izrazito protislovnih primerov kaže, da so uradne statistične institucije zvezne in deželne vlade izpustile iz svojih rok nadzorstvo nad popisi prebivalstva na južnem Koroškem in jih prepustile v domeno Slovencem sovražnih elementov. Težko pa je razumeti, da strokovnjaki uradnih avstrijskih ustanov pri znanstveni analizi popisnega gradiva niso ugotovili nestrokovnosti popisne izvedbe. Če po^ ne podatke dobro preverimo, nam postane razumljivo, zakaj Slovencem rezultati popisov prebivalstva iz leta 1951, 1961 in 1971 niso dostopni, čeprav so le-ti vladnim krogom osnova za urejanje zakonitih pravic slovenske manjšine.

Podrobna analiza popisov prebivalstva po naseljih dokazuje, da so Slovenci na južnem Koroškem poseljeni na sklenjenem prostoru, kar pa skušajo uradne oblasti prikriti. Zelo neprepričljivo skušajo prikriti tudi vse oblike malverzacij in diskriminacij, ki jih zlasti močno doživljajo Slovenci ob popisih prebivalstva (18).

Tudi z reformo teritorialne razdelitve občin leta 1972 so Slovenci na Koroškem zelo prizadeti. Na zunanjem robu narodno mešanega ozemlja je bilo priključenih k popolnoma nemškim občinam, ki leže zunaj uradno priznanega dvojezičnega ozemlja, nekaj občin z narodno mešanega ozemlja. Podeželsko dvojezično občino Brdo v Ziljski dolini z majhnim številom prebivalstva so priključili k mestni občini Smohor, občino Marija na Zilji pa k mestni občini Beljak. Ukinili so pretežno slovensko občino Radiše in jo priključili k mestni občini Zrelec, ki je poseljena v velikem številu z doseljenim nemškim prebivalstvom. Ukinili so tudi pretežno slovensko gorsko občino Slovenji Plajberk in jo priključili k mestni občini Borovlje, ki ima veliko število nemškega prebivalstva. S temi pa tudi še z drugimi posegi v občinsko upravo so dosegli, da je več občin z večjim odstotkom slovenskega prebivalstva prešlo v občine z večjim odstotkom nemškega prebivalstva.

Od predvidene reforme mreže in strukture šol, ki bi naj bila postopoma izvedena v naslednjih letih, koroški Slovenci ne pričakujejo pozitivnih posledic. Z reformo predvidevajo ukinitev velikega števila takih šol, ki imajo k slovenskemu pouku prijavljeno tretjino, pa tudi čez polovico otrok, in na njih večinoma poučujejo učitelji slovenskega rodu. Z ukinitvijo teh sol se bodo morali otroci dnevno voziti iz oddaljenih krajev v centralne šole. Med temi centralnimi šolami pa je mnogo takih, katerih vodstvo ni naklonjeno prijavam otrok k pouku slovenščine. V teh šolah prihaja pogosto do konfliktov med nemškimi učitelji in slovenskimi starši, ki prijavljajo svoje otroke k pouku slovenščine, oziroma prihaja do nepravilnega odnosa teh učiteljev do tistih otrok, ki so prijavljeni k pouku slovenščine.

ZAKLJUČKI

Ukinjanje šol in občinskih središč na ozemlju s prevlado slovenskega prebivalstva odvzema koroškim Slovencem še zadnje skromne možnosti za uporabljanje slovenskega jezika v javnem življenju. Poskus postavitve dvojezičnih topografskih napisov v odročnih, majhnih naseljih pa kaže na tendence prikrivanja dejanske dvojezičnosti južne Koroške pred širšo javnostjo. Vse te poteze avstrijskih oblasti kažejo, da le-te ne priznavajo dejanskih značilnosti industrijske družbe, ki ustvarja tip socialno in prostorsko mobilnega prebivalstva, ki v času dnevnega življenja kroži v zvezi z delom, izobraževanjem, rekreacijo in oskrbo po obširnem prostoru; ta prostor bi moral biti, če je družba moderna in demokratična, organiziran tako, da bi slovensko prebivalstvo cb vsem dnevnem kroženju lahko enakopravno uporabljalo tudi svoj slovenski jezik.

Kljub raznarodovalnemu pritisku, ki se je izražal v dosedanjem političnem in gospodarskem odnosu avstrijskih oblasti do Slovencev, se je obdržalo bolj ali manj sklenjeno slovensko jezikovno ozemlje med Smohorjem na zahodu in Labotom na vzhodu, v Ziljski dolini, v Rožu in v Podjuni. Pasovi sklenjenega slovenskega ozemlja so se obdržali še med Vrbskim in Osojskim jezerom ter severno od Velikovca pod Svinjo na območju Djekš. Južno od Drave, med Šentjakobom v Rožu in Labotom, uporablja po podatkih avstrijskega popisa prebivalstva iz leta 1951 slovenščino kot občevalni jezik več kot polovica ljudi. Znotraj tega ozemlja uporablja slovenščino kot občevalni jezik manj kot petina prebivalcev le

na ozemljih mest, v Železni Kapli, Dobrli vasi, Pliberku in v Borovljah, kar predstavlja le majhen delež celotnega ozemlja južno od Drave. Na ozemlju med Dravo in Karavankami, med Rožekom, St. Jakobom in Brnco, na ozemlju občine Kostanje med Vrbskim in Osojskim jezerom ter na obsežnem ozemlju v širši okolici Velikovca uporablja slovenščino v vsakdanjem življenju več kot tretjina, v Ziljski dolini, med Podkloštrom in Smohorjem, pa več kot polovica prebivalcev.

Če povrhu pomislimo, da pravkar prikazana podoba jezikovnih razmer na Koroškem ni nastala po popisu prebivalstva (leta 1951), ki bi bil za Slovence objektiven in dobronameren, smo lahko prepričani, da se je slovensko prebivalstvo na južnem Koroškem obdržalo na velikem delu ozemlja, ki je bilo še sredi 19. stoletja sklenjeno slovensko etnično ozemlje (2).

Ob koncu se moramo vprašati, kakšen bo nadaljnji gospodarski razvoj južne Koroške ter še posebej,kako se bo ta kazal v socialnem razvoju slovenskega prebivalstva. Tudi v naslednjih letih moramo pričakovati stopnjevan razvoj nekmetijskih dejavnosti, ki ga bo spremljalo nadaljnje sproščanje delovne sile iz kmetijstva. Zaradi avtomatizacije industrije tudi ob povečanerii številu industrijskih obratov in krajev z industrijo ne smemo pričakovati večjega povečanja števila delovnih mest v industriji. Zaradi hitrega uveljavljanja turizma in prometne funkcije Koroške moramo računati na povečano število delovnih mest v terciarnih dejavnostih.

Posebej je potrebno podčrtati, da je industrija južnokoroškega podeželja monostrukturalna in zaposluje v večji meri moško nekvalificirano delovno silo.

Taka struktura industrije, ki ne odpira možnosti zaposlitve prebivalstva obeh spolov, različnih poklicev ter različnih starosti, bo odprla v naslednji stopnji razvoja industrijske družbe nove probleme zaposlovanja prebivalstva. V kolikor se struktura industrije na južnem Koroškem ne bo bistveno spremenila, lah ko pričakujemo v bližnji bodočnosti ponovno povečano izseljevanja prebivalstva iz južne Koroške. V kolikor se bo v bodoče turizem nemoteno razvijal ter stopnjeval pomen prometa, lahko pričakujemo od piranje novih delovnih mest v nekmečkih poklicih. To bo odpiralo nova delovna mesta zelo različnih kvalifikacij.

Slovenci bodo lahko svojim sodeželanom enakopravni v pobudah in pri neposrednem sodelovanju v nadaljnjem regionalnem, socialnem ia gospodarskem razvoju južne Koroške, kolikor se bodo lahko enakopravno vključevali v izobraževanje. Seveda jim to lahko zagotavlja Avstrija le z izpolnjevanjem 7. člena državne pogodbe, ki se nanaša na manjšinske pravice Slovencev v Avstriji.

Zelo pomembno vlogo bo morala imeti za zboljšanje socialnoekonomske strukture slovenskega prebivalstva na Koroškem na novo nastajajoča univerza v Celovcu. Možnost šolanja na tej univerzi bi moralo izkoristiti čim večje število slovenske mladine. Univerza bo morala v programu svojega raziskovalnega dela v okviru svojih institucij zagotoviti solidno mesto prav proučevanju socialnih, ekonomskih in kulturnih problemov koroških Slovencev in slovenskega jezika, saj ji to funkcijo narekuje tudi njen položaj na prostoru, ki je poseljen s slovenskim in nemško govorečim prebivalstvom (7).

VI RI :

1. Vladimir Klemenčič: Geografija prebivalstva Slovenije, Geografski vestnik, Ljubljana 1972, str. 133-157.

2. Vladimir Klemenčič: Sodobni socialnogeografski problemi Slovencev na Koroškem, IX. seminar slovenskega jezika, literature in kulture, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnost, Ljubljana 1973, str. 185-195.

3. S.Ilešič, Geografski oris Koroške, Koroški Zbornik, Ljubljana, 1946, str. 9-41.

4. H. Bobek, Zentrale Orte: Arbeitsbevölkerung und Funktionstypen, Atlas der Republik Osterreich, Wien 1961.

5. H. Bobek, Fremdenverkehr: Typen, Intensität und Entwicklung 1961 bis 1966, Atlas der Republik Österreich, Wien 1968.

6. B. Grafenauer, Narodnostni razvoj na Koroškem od srede 19. stoletja do danes, Koroški zbornik, Ljubljana 1946, str. 117-247.

7. Vladimir Klemenčič, Spreminjanje gospodarske in socialne strukture in narodnostni problemi Slovencev na južnem Koroškem, Koroški kulturni dnevi, Zbornik predavanj, Maribor 1973,str.54-64.

8. Fritz Dörnhaus, Deutsche und Italiener in Südtirol, Erdkunde Archiv fUr Wissenschaftliche Geographie, Band VII, Heft 3, Bonn 1953, str. 208.

9. Schön, "Die Bevölkerung Kärntens im Spiegel zweier Volkszählungen". Amt der Kärntner Landesregierung. Statistik und Wirtschaftsdienst. Klagenfurt 1953, str. 31.

10. Vladimir Klemenčič, Migracija prebivalstva na Koroškem med leti 1934-1951, Zbornik Koroške, Ljubljana 1959, str. 92-112.

11. V.Klemenčič, Rast prebivalstva na Slovenskem Koroškem v obdobju 1934-1951, Geografski vestnik XXIV., Ljubljana 1952, str. 115-134.

12. M.Fels, Tagespendler: Zuordnung zu Arbeitszentren, Atlas Republik Oterreich, Wien 1968.

13. V. Klemenčič - P.Apovnik, Prostorsko načrtovanje. Predavanje na Koroških kulturnih dnevih 1970, 23 str. - še neobjavljeno.

14. V.Klemenčič - P.Apovnik, Združevanje občin na dvojezičnem ozemlju južne Koroške. (Predavanje na Koroških kulturnih dnevih 1971, 35 str. - še neobjavljeno).

15. V. Klemenčič, Kritični pretres avstrijskega popisa prebivalstva 1951 z ozirom na jezikovno strukturo na Koroškem, Razprave in gradivo št. 2. Inštitut za narodnostna vprašanja v Ljubljani, 1960, str. 101-182.

16. J.Pleterski, Avstrijsko ljudsko štetje 31. marca 1961 na Koroškem. - Razprave in gradivo, št. 4-5, Ljubljana 1966, str. 165-216.

17. V.Klemenčič, Objektivnost kriterijev, Dvojezični napisi in štetja na Koroškem. Delo, 14.5.1972.

18. V.Klemenčič, Problematični rezultati, Iz uradnih avstrijskih popisov o jezikovni pripadnosti na Koroškem, Delo, 2.12.1972.